מנורת המאור — שכר השמח בחלקו

בוא וראה כמה הוא שכרו שכל מי שהוא שמח בחלקו. שבמדה הטובה הזאת ניצול מכמה עבירות, כגון הקנאה, ומן החמוד ומן הגניבה ומן הגזל. והחומד עובר על לא תעשה, שנאמר לא תחמוד אשת רעך, ואע"פ שאינו עושה כלום, אלא מהרהר בלבו וחומד מלאכת רעהו. והגונב עובר על לא תעשה, והוא לאו שיש בו מעשה. והמקנא בחבירו הוא מגונה עד מאד. וסבת הקנאה היא רוע הלב, כי ברוע לבבו יראה לו שלחבירו הרבה ושלו מעט. וג"כ סבת הקנאה היא מי שאינו שמח בחלקו, כי מי שהוא שמח בחלקו לעולם לא יקנא באחרים. ולעולם שתי המדות האלו לא יהיו באדם אחד, שאם יקנא, בידוע שאינו שמח בחלקו, ואם לא יקנא באחרים, בידוע שהוא שמח בחלקו.

ואמר החכם כמה חמור עונשו של מקנא בחבירו, כי כל מה שיגדל חבירו, וכל מה שיעשר, הוא למקנא כעס וקנאה, וכל טובת חבירו היא למקנא רעה. נמצא שהוא מתקנא תמיד וכועס במעשה הב"ה ובהשפעת טובו על בריותיו. שאל חכם אחד לאביו ואמ' לו, למה אתה מתעצב. אמ' לו, אני נעצב מפני שרודפין אותי בכל יום ובכל עת שמונה הפכים, ואלו הן, א' הבורא ית' בעשיית מצותיו, ב' יצר הרע לחטוא, ג' והלב בתאוה, ד' והדת בפרישות, ה' והעין בקנאה, ו' אנשי ביתי במזונות ופרנסה, ז' המחשבה בחמוד הבלי העולם הזה, ח' מלאך המות להוציא אותי מן העולם. שוב שאל אותו פעם אחרת לאחר זמן, ואמ' לו, למה אתה כל ימיך נעצב. אמ' אני נעצב שאני אוכל מזונותי שיטריפני יוצרי ואני עושה רצון יצרי. שוב פעם אחרת שאל ואמ' לו, מדוע פניך רעים. אמר, מפני שיש לי לילך דרך רחוקה, ואין בידי צדה אפי' ליום אחד, ויש לי לעמוד לפני מלך גדול יושב על כסא דין, ואין לפניו עולה ולא משוא פנים ולא מקח שוחד.

והמקנא בחבירו אין חייו חיים, וגורם לעצמו חולאים רעים ונאמנים, שנא' ורקב עצמות קנאה. [מעשה]. רב נחמן בר יצחק היה לו תל עפר בתוך כרמו. הביא שם פועלים ליטול את התל. וחפרו בו יום אחד [עד שקפץ אדם אחד מתוך התל]. וישב על התל, והתחיל להתנודד והיה אומר, שמא הגיע זמן תחיית המתים. רצו הפועלים והגידו לרב נחמן. בא ומצאו. אמ' לו, מי אתה. אמ' לו, מת אני, שמא הגיע זמן תחיית המתים. אמ' לו רב נחמן. מה טיבך בתל זה. אמ' לו, והלא אמרתי לך מת אני. אמ' לו, ומת אינו נרקב. אמ' לו, לא הכניסוך לבית הסופר ולא הקרוך ספר משלי, ורקב עצמות קנאה, מימי לא העמדתי על מדותי, ולא תפשתי בלבי קנאת חבירי מעולם, ולא ספרתי בבית הכנסת ולא בבית המדרש, ולא נתתי לבי ואזני אלא לתלמוד תורה, לקיים מה שנאמר ושומע לי ישכן בטח. אמ' לו רב נחמן, אבנה לך קובה אחת. אמ' לו, אל תעש לי מאומה ואל תעמידני ממקום זה, שברשותי קברוני, אלא השב את העפר שנטלת מעלי למקומו. והיה רב נחמן מתפחד ומתעצב כל היום כולו, ואומר, אוי לי, שמא הרגזתי לאותו האיש. מיד ראה אותו בחלום שהיה יושב בסוכא דאסא. מיד נתן שבח והודאה להב"ה, וקרא מקרא זה, אשרי אדם שומע לי וגו'.

ישתבח שמו של הב"ה, שאין מקפח שכר כל בריה. ומה זה, שלא היתה אלא שכר שתיקה בלבד, ולא העמיד על מדותיו, כך שלם לו הב"ה את שכרו, המרגיל עצמו בתלמוד תורה, והמגדל בניו לתלמוד תורה, והולך בענוה ובשפלות רוח, על אחת כמה וכמה שמשלם לו הב"ה שכרו כפלי כפלים.

וגרסי' במדרש כשם שרואה אדם אשתו ובניו ובני ביתו, כך יהי רואה אשתו ובניו של חבירו. שכל המכניס עין רעה בממונו של חבירו, מאבד את שלו ועצמו, שנא' ורקב עצמות קנאה. וכשם שאדם רואה את ממונו, כך [יהי] רואה את ממון חבירו. וכשם שרוצה אדם שלא להוציא שם רע על ממונו, כך לא יוציא שם רע על ממון חבירו. וכל המקנא בחבירו, חבירו עולה לגדולה, והוא יורד. מנא לן. משאול, על שקנא בדוד, נהרג שאול ומלך דוד. והכשדים שקנאו בחנניה מישאל ועזריה, נשרפו הכשדים, ונמלטו חנניה מישאל ועזריה. והשרים שקנאו בדניאל והלשינוהו לדריוש המלך, השליכו אותם לגוב אריותא, ונמלט דניאל. וכמה היתה מגונה המדה הרעה הזאת בעיני משה רבינו ע"ה, ואמ' ליהושע, המקנא אתה לי. ולא די למקנא שגורמת לו הקנאה כמה רעות, אלא שימות בחצי ימיו. דתנן ר' אלעזר הקפר אומר, הקנאה והתאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם.